

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми), канд. іст. наук;
Король С. М. (Суми), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми), канд. наук з держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми), д-р філософ. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
юридичного факультету Сумського державного університету
(протокол № 8 від 02.04.2015 р.)

Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 17 квітня 2015 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, С. М. Король та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – Ч. 1. – 116 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 758 від 12 грудня 2014 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

обов'язкове вимовляння сторонами відомих формул, у таких формальних діях сторін, як заповідь на торгу, клятва свідків тощо. Ритуальна форма рятувала судочинство від хаотичності, надавала сторонам певної гарантії справедливості, а судові – дієвої форми.

---

1. *Дювернуа Н.* Источники права и суд в Древней Руси: Опыт по истории русского гражданского права / Н.Дювернуа. – М.: Университет. тип., 1869. – 413 с.

2. Еволюція етосу юриста в Україні (історичний та соціально-психологічний нарис) / В.О.Лозовий, В.О.Рум'янцев, Л.В.Анучина та ін.; за ред. В.О.Лозового та В.О.Рум'янцева. – Харків: Право, 2011. – 264 с.

3. *Самоквасов Д.Я.* Древнее русское право: лекции 1902-03 академического года Д.Я.Самоквасова / Д.Я.Самоквасов. – М.: Университет. тип., 1903. – 378 с.

ШУЛЬЖЕНКО І.В.

ДО ІСТОРІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ЖІНОК

Історія світової цивілізації свідчить, що жінки завжди страждали від дискримінації у всіх сферах суспільних відносин. Але кожний етап розвитку громадянського суспільства супроводжувався поступовим наданням жінкам додаткових пільг та переваг, у тому числі і у трудових правовідносинах.

Варто зазначити, що виникнення правових норм, які регулюють працю жінок, супроводжувалося застосуванням на законодавчому рівні певних заборон для працюючих жінок. Причому такі заборони стали підґрунтям становлення сучасного трудового права. Отже, однією з проблем трудового права є дослідження історичних аспектів правового регулювання праці жінок як передумови сучасного правового регулювання праці.

Дослідженням розвитку і забезпечення соціальних та трудових прав жінок були присвячені праці Н.Данченко [1], Н.Аніщук [2], Т.Іванкіної [3] але, на наш погляд, проблема еволюції правового регулювання жіночої праці, як на національному, так і міжнародному рівні була досліджена не у повній мірі.

Метою даної роботи є дослідження історичних аспектів та передумов розвитку національного законодавства, що регулює найману працю жінок.

Питання про роль жінки у суспільстві, сім'ї, її права давно є предметом гострих дискусій, про це написано чимало наукових праць, трактатів, брошур [1, с. 3].

Зародження трудового права відноситься до кінця XVIII – початку XIX ст., коли в Європі, в тому числі в Російській імперії, з'являються перші нормативні акти, направлені на регулювання праці [4, с. 109].

Наприкінці XIX ст. жінки в Швейцарії не могли працювати більше одинадцяти годин на день, не допускалися до чистки машин. Після вагітності вони не могли бути прийняті на роботу раніше, ніж через шість тижнів. В Німеччині жінки зовсім не приймалися на заводи, які виробляли скло. Після вагітності вони поверталися на фабрику через три тижні [5, с. 40-41].

Протягом багатомісячної історії українського народу жінки відчували себе нерівноправними порівняно з чоловіками. Вони були практично обмежені у використанні більшості прав та свобод, зокрема громадянських, політичних, соціально-економічних та культурних, хоча й робилися спроби впровадити ідеї рівноправності до законодавчої бази. Однак ці документи повністю не надавали жінкам всієї повноти прав та свобод. Лише у XX ст. під впливом міжнародного та вітчизняного жіночого руху в законодавчому порядку жінок було визнано повністю рівноправними з чоловіками [2, с. 155].

Принцип рівноправності жінок з чоловіками був покладений в Конституцію Української Народної Республіки 1918 р., яка так і не була втілена в життя. У ст. 11 розділу II проголошувалося: *«Ніякої різниці в правах і обов'язках між чоловіком і жінкою право УНР не знає»* [6, с. 106].

Трудове законодавство Радянської України передбачало надання жінкам, які виконують материнську функцію, додаткових пільг та переваг. Так, стаття 131 Кодексу законів про працю (далі КЗпП) від 1922 р. забороняла використання праці вагітних жінок на нічних та понаднормових роботах: *«жінки вагітні й ті, що годують немовлят, уночі й позачергово працювати не можуть»* [7]. Постановою Народного Комісаріату Праці (далі НКП) СРСР №53/325 від 24 лютого 1925 р. був затверджений перелік особливо важких і шкідливих робіт, на яких було заборонено працювати жінкам [8].

Зважаючи на витіснення жінок із виробництв, НКП СРСР видав розпорядження від 13 квітня 1925 р., яке передбачало надання дозволів на працю жінкам в усіх галузях виробництва, крім особливо шкідливих виробництв, де жіноча праця взагалі була заборонена. Ці дозволи мали видавати органи охорони праці за погодженням із профспілками і повідомленням про це НКП УРСР. Такі дозволи належало видавати і тоді, коли нічні роботи запроваджувалися на виробництві вперше. Усіх вагітних жінок і жінок, які годують дітей, належало перевести на денні роботи [9].

Формально на конституційному рівні жінки отримали рівні з чоловіками права та свободи у Конституції УРСР 1937 р. Стаття 121 зазначеної Конституції проголошувала: *«Жінці в УРСР надаються рівні права з чоловіками в усіх галузях господарського, державного культурного і громадсько-політичного життя»* [10, с. 106].

Що стосується чинного трудового законодавства України то воно передбачає надання додаткових правових гарантій працюючим жінкам, які можна поділити на дві групи. По-перше, гарантії, що забезпечують гендерну рівність у трудових правовідносинах (ст. 24 Конституції України; Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» від 8 березня 2005 р.; ст.ст.2-1 та 22 КЗпП); по-друге, гарантії, що надають жінкам додаткові пільги та переваги у трудових правовідносинах (ст.ст. 174-186 КЗпП).

Отже, історія правового регулювання праці жінок являє собою виокремлення жінок як певної категорії працівників шляхом застосування до них певних обмежень та надання їм додаткових гарантій, пільг та переваг у трудових правовідносинах.

Таким чином, сучасне правове регулювання праці жінок в Україні має історичні передумови у вигляді обмежувальних і заборонних норм, завдяки яким були прийняті правові акти у галузі охорони праці жінок і забезпечення гендерної рівності у трудових правовідносинах.

-
1. Данченко Н.И. Правовая охрана труда женщин в СССР / Н.И.Данченко. – Киев: Наук. думка, 1985. – 154 с.
  2. Аніщук Н. Правове становище українських жінок в історичному минулому / Н.Аніщук // Право України. – 2002. – № 3. – С. 155-157.
  3. Иванкина Т.В. Права трудящихся женщин / Т.В.Иванкина. – Л.: Лениздат, 1990. – 171 с. – (Юридический всеобуч).
  4. Соболев С.А. Трудовое право России и социальное развитие / С.А.Соболев // Государство и право. – 1997. – № 4.
  5. Z. Восьмичасовий робочий день // Юридический вестник. – М., 1891. – № 9.
  6. Конституція Української народної республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР): від 29 квіт. 1918 р. // Історія української конституції / Укр. Прав. фундація; упоряд. А.Г.Слюсаренко, В.М.Томенко. – К., 1997.
  7. Известия Народного комиссариата труда. – 1923. – № 11.
  8. Известия Народного комиссариата труда. – 1925. – № 45.
  9. Известия Народного комиссариата труда. – 1925. – № 20.
  10. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки: прийнята постановою надзвичайного XVII українського з'їзду Рад 30 січня 1937 р. // Історія української конституції / Укр. Прав. фундація; упоряд. А.Г.Слюсаренко, В.М.Томенко. – К., 1997.
  11. Конституція (Основной Закон) Украинской Советской Социалистической республики. принятая на внеочередной седьмой сессии Верховного Совета УССР девятого созыва 20 апреля 1978 г. // Известия Советов нар. депутатов СССР. – 1978. – № 11. – С. 97-145.